

**ผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต
สาขาการปกครองท้องถิ่น คณะรัฐศาสตร์และ
นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ตามมาตรฐาน
การเรียนรู้และผลการเรียนรู้ของกรอบมาตรฐาน
คุณวุฒิ ระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552***

The Achievement of Public Administration
Programme of Local Government Faculty of
Political Science and law of Burapha University
Learning and Output Standard of Thai Qualifications
Framework of Higher Education 2009

อนูรัตน์ อานันทนาธร "

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ในการนำความรู้ไปใช้ในการทำงานของนิสิตหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น ตามมาตรฐานการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ของกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 เพื่อเป็นข้อเสนอแนะในการพัฒนาและ

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย ที่ขอรับทุนสนับสนุนจากคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ประจำปีงบประมาณ 2554.

** รองคณบดีคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ปรับปรุงการเรียนการสอนในหลักสูตรให้มีเนื้อหาตรงกับมาตรฐานและความต้องการนำไปใช้ในการทำงานกับความต้องการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาโดยมีเนื้อหาผลสัมฤทธิ์ใน 5 ด้าน ดังนี้ 1. ด้านการสร้างคุณธรรมจริยธรรม 2. ด้านการปรับปรุงการทำงาน 3. ด้านการพัฒนาความรู้และสติปัญญา 4. ด้านการสร้างสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และ 5. ด้านการใช้ทักษะการวิเคราะห์ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และทำการศึกษาจากนิสิตหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น ภาควิชารัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จำนวน 233 ราย

ผลการศึกษาพบว่า นิสิตมีผลสัมฤทธิ์ในการนำความรู้ไปใช้ในการทำงาน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$) และเมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ประเด็น ได้แก่ ด้านการสร้างคุณธรรมจริยธรรม ($\bar{X} = 4.23$) และอยู่ในระดับมาก 5 ประเด็น ซึ่งสามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ประเด็นด้านที่ 2 ด้านการปรับปรุงการทำงาน ($\bar{X} = 4.05$) ประเด็นด้านที่ 4 ด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ($\bar{X} = 4.01$) ประเด็นด้านที่ 5 ด้านการใช้ทักษะการวิเคราะห์ การสื่อสาร ($\bar{X} = 3.84$) ประเด็นด้านที่ 6 ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ($\bar{X} = 3.83$) และประเด็นด้านที่ 3 ด้านการพัฒนาความรู้และสติปัญญา ($\bar{X} = 3.82$) ตามลำดับ

รายวิชาในหลักสูตรที่สามารถนำไปใช้กับการทำงานมากที่สุดในระดับมาก 3 อันดับแรกเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ วิชาการเมืองการปกครองส่วนท้องถิ่น วิชาภาวะความเป็นผู้นำ และวิชาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ รายวิชาที่สามารถนำไปใช้กับการทำงานได้น้อยที่สุด ระดับมาก 3 อันดับแรก เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ วิชาสถิติสำหรับนักบริหาร วิชาระเบียบวิธีวิจัยเชิงบูรณาการ และวิชาความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป

คำสำคัญ: ผลสัมฤทธิ์, การนำความรู้ไปใช้, มาตรฐานการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิอุดมศึกษาไทย พ.ศ. 2552

Abstract

The research on achievement of the Bachelor Degree on Public Administration majoring in local administration, Faculty of Political Science and Law, Burapha University has the main objective to study on the achievement of bringing knowledge to the real work of undergraduate students of Public Administration majoring in local administration based on Thai Qualifications Framework for Higher Education B.E. 2552 in order to give some suggestions for improving and reviewing the teaching and studying on curriculum in accordance with the need to work for the local administration.

Researchers has studied and divided the achieving contents into five areas; 1. these are the creation of moral and ethnics, 2. self-development of work, 3. the developing on intelligence and knowledge, 4. the creation of people interaction and 5. the communication and using Information Technology. Such five areas have derived from undergraduate students totally 223 students in the course of public administration majoring in local administration, Faculty of Political Science and law, Burapha University.

The result of study has demonstrated that the achievement of students bringing knowledge to the real work is in the high level ($\bar{X} = 3.96$). From each area consideration, it has found that the highest level is in the creation of moral and ethnics ($\bar{X} = 4.23$) other are in the high level reporting from the lowest into the highest respectively namely the second area self-development of work ($\bar{X} = 4.05$), the fourth area the creation of people interaction ($\bar{X} = 4.01$), the fifth area the analyzed skill and communication ($\bar{X} = 3.84$) the sixth area the using Information Technology

($\bar{X} = 3.83$) and the third skill the development of knowledge and intellectual ($\bar{X} = 3.82$) respectively.

The course in the curriculum is able to high adjust in the real work in three subjects from the highest to the lowest respectively as follows; the politics and local administration subjects, the leaderships subjects and the human resources management. These three subjects is able to low adjust in the real work from the highest to the lowest respectively as follows; statistics for executives subjects, integration on research methodology subjects and the general knowledge of laws subjects.

Keywords: Achievement, bringing knowledge to the real work, Thai Qualifications Framework for Higher Education B.E. 2552

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศ จากเศรษฐกิจการเกษตรมาสู่เศรษฐกิจอุตสาหกรรมเป็นเหตุให้สังคมไทยเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทมาสู่ความเป็นสังคมเมืองมากขึ้น ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนต้องปรับเปลี่ยนเป็นการดำรงชีวิตในรูปแบบใหม่อันมีผลกระทบต่อสภาพจิตใจ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก่อให้เกิดปัญหาในระบบสังคมต่างๆ และมีแนวโน้มทวีความรุนแรงมากขึ้น¹ ในขณะที่การพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้พฤติกรรมของมนุษย์บนโลกเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะพฤติกรรมด้านความสนใจในการเรียนรู้ การรับรู้ข่าวสาร และการสนใจในเรื่องการศึกษา เห็นได้จากการเพิ่มขึ้นของจำนวนนิสิตนักศึกษาในมหาวิทยาลัย การเคลื่อนย้ายของนักศึกษา ครู อาจารย์ และบุคลากรเพื่อ

¹ ภาควิชารัฐศาสตร์. คู่มือหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น หลักสูตรใหม่ พ.ศ. 2548. 2548.

แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากต่างสถาบันอุดมศึกษาทั้งในและต่างประเทศ การศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นของผู้ที่มีงานทำแล้ว ดังนั้นระบบการศึกษา จึงจำเป็นต้องพัฒนาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยเฉพาะการพัฒนากระบวนการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการจัดการศึกษาให้มีความใกล้เคียงกันระหว่างสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ เพื่อให้เกิดความสะดวกแก่การเคลื่อนย้ายของนักศึกษาและการเทียบโอนหน่วยกิต และนับตั้งแต่การประชุมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาของประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรปที่เมือง Bologna ประเทศอิตาลี เมื่อปี พ.ศ. 2542 จนเกิดข้อตกลง Bologna Process ประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรปจึงปรับเปลี่ยนระบบการจัดการศึกษา ที่มุ่งเน้นมาตรฐานผลการเรียนรู้ของบัณฑิต (Learning Outcomes) ในแต่ละคุณวุฒิและขยายผลการดำเนินการไปตามประเทศต่างๆ ทั่วโลก²

สำหรับประเทศไทย การประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ส่งผลกระทบให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาทุกระดับ มีการเน้นหนักให้ปรับปรุงหลักสูตรและปรับเปลี่ยนวิชาการสอนเพื่อพัฒนานักศึกษาให้คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น และเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมไทย มีการยกระดับของสถาบันราชภัฏและสถาบันเทคโนโลยีราชมงคลขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย การเปิดดำเนินการของวิทยาลัยชุมชน และให้อิสระในการดำเนินการแก่สถาบันอุดมศึกษาเอกชนมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้สถาบันอุดมศึกษามีความหลากหลาย มีการขยายตัวเพื่อให้ประชาชนมีโอกาสเข้าเรียนในระดับอุดมศึกษากันได้อย่างทั่วถึงท่ามกลางสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นเหล่านี้ก่อให้เกิดปัญหาตามมา กล่าวคือ จะทำอย่างไรให้สังคมเชื่อมั่นได้ว่าคุณวุฒิที่บัณฑิตได้รับจากสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่งมีคุณภาพและมาตรฐานที่สามารถเทียบเคียงกันได้³

² สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา. 2552.

³ *Ibid.*

นับแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540 - 2544 เป็นต้นมา การพัฒนาประเทศไทยมุ่งเน้นที่การพัฒนา ภายใต้ยุทธศาสตร์ "คนคือศูนย์กลางของการพัฒนา" ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่นำไปสู่นโยบายการปฏิรูประบบราชการไทย ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างภารกิจ และความรับผิดชอบของผู้ปฏิบัติงานอย่างมากมาย อีกทั้งพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ได้กำหนดให้ส่วนราชการต้องมีการพัฒนาระบบการบริหารให้ได้มาตรฐานอันเป็นที่ยอมรับทั้งด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผล ด้านเหตุนี้ภาครัฐจึงมีความจำเป็นต้องอาศัยบุคลากรที่มีศักยภาพและคุณลักษณะที่เหมาะสมกับการปฏิบัติงานตามแนวทางใหม่ดังกล่าว ประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และ พ.ศ. 2550 กำหนดให้รัฐมีการกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่น ประกอบกับพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ซึ่งกำหนดให้มีการถ่ายโอนภารกิจด้านต่างๆ ตั้งแต่ด้านโครงสร้างพื้นฐาน งานส่งเสริมคุณภาพชีวิต การจัดระเบียบชุมชนและสังคม การรักษาความสงบเรียบร้อย การวางแผน การส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรม และการท่องเที่ยว การบริหารจัดการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จนถึงด้านศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมภารกิจที่จะถ่ายโอน 254 เรื่อง จาก 50 กรม 11 กระทรวง โดยกำหนดการจัดสรรภาษีและอากร เงินอุดหนุนและรายได้อื่นให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินการตามอำนาจและหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภทอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้นคิดเป็นสัดส่วนต่อรายได้รัฐบาลภายในปี พ.ศ. 2544 ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 20 และภายในปี ใน พ.ศ. 2549 ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 35 โดยการเพิ่มสัดส่วนอย่างต่อเนื่อง ตามระยะเวลาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับภารกิจที่ถ่ายโอน แนวโน้มดังกล่าวจำเป็นต้องเตรียมบุคลากรท้องถิ่นให้มีความพร้อมที่จะรับภาระงานเพิ่มขึ้น จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องพัฒนาบุคลากรของท้องถิ่น กรมส่งเสริมการปกครอง

ท้องถิ่นจึงได้จัดทำโครงการความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันการศึกษา จำนวน 37 แห่ง (รวมวิทยาเขตและศูนย์การศึกษาอื่นของสถาบันอุดมศึกษา) ในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น และได้เปิดสอนมาแล้ว จำนวน 2 รุ่น⁴

มหาวิทยาลัยบูรพาได้ลงนามความร่วมมือทางวิชาการกับกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ในหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 ซึ่งมหาวิทยาลัยได้มอบหมายให้ภาควิชารัฐศาสตร์ ซึ่งขณะนั้นสังกัดคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารจัดการหลักสูตร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 และได้เปิดรับนิสิตเข้าศึกษาในหลักสูตรรุ่นแรก อาทิ ผู้บริหาร สมาชิก ข้าราชการ พนักงานจ้างและลูกจ้าง ขณะนี้มีนิสิตที่เข้าศึกษาในหลักสูตรแล้ว จำนวน 3 รุ่น และจบการศึกษาไปแล้วจำนวน 1 รุ่นในปีการศึกษา 2551 และตามแผนการศึกษา นิสิตรุ่นที่ 2 จะจบการศึกษา ในภาคฤดูร้อน ปีการศึกษา 2553 (ประมาณเดือนพฤษภาคม 2553) ซึ่งนิสิตทั้งที่จบไปแล้วและกำลังจะจบส่วนใหญ่ยังคงปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา ในฐานะที่เป็นหน่วยงานภาคการศึกษา กำกับและส่งเสริมการดำเนินการของสถาบันอุดมศึกษาได้จัดทำกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย (Thai Qualifications Framework for Higher Education ; TQF:HEd) เพื่อเป็นเครื่องมือในการนำนโยบายที่ปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติเกี่ยวกับมาตรฐานการศึกษาของชาติในส่วนของมาตรฐานอุดมศึกษาไปสู่การปฏิบัติในสถาบันอุดมศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษามุ่งเน้นเป้าหมายการจัดการศึกษาที่ผลการเรียนรู้ (Learning Outcomes) ของนักศึกษา ซึ่งเป็นการประกันคุณภาพบัณฑิตที่ได้รับคุณวุฒิแต่ละคุณวุฒิและสื่อสารให้

⁴ ภาควิชารัฐศาสตร์. คู่มือหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น หลักสูตรใหม่ พ.ศ. 2548. 2548.

สังคม ชุมชน รวมทั้งสถาบันอุดมศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศเข้าใจได้ตรงกันและเชื่อมั่นถึงผลการเรียนรู้ที่บัณฑิตได้รับว่ามีมาตรฐานที่สามารถเทียบเคียงกันได้กับสถาบันอุดมศึกษาที่ดีทั้งในและต่างประเทศ⁵ โดยมหาวิทยาลัยบูรพามีนโยบายให้ส่วนงานดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้มีมาตรฐานภายใต้เงื่อนไขของกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติข้างต้น

การศึกษาการประเมินผลสัมฤทธิ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์บัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ตามมาตรฐานการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ของกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 จึงมีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อเป็นการติดตามผลของการจัดการเรียนการสอน ภายใต้โครงการความร่วมมือทางวิชาการของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นกับมหาวิทยาลัยบูรพา ว่านิสิตที่เป็นบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ได้รับทุนการศึกษาจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว จะมีผลการเรียนรู้ในระดับใด สามารถนำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาตนเอง การทำงานและองค์กรได้มากน้อยเพียงใด ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงความคุ้มค่าของการใช้งบประมาณที่เป็นทุนการศึกษาที่ได้มาจากภาษีของประชาชน และผลการศึกษายังนำไปประเมินคุณภาพของหลักสูตรและแนวทางการจัดการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัย เพื่อพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานคุณวุฒิและสอดคล้องกับความต้องการของหน่วยงาน ต่อไป

⁵ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา. 2552.

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ และข้อเสนอแนะในการพัฒนาและปรับปรุงการจัดเรียนการสอนในหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ตามมาตรฐานการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ของกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ ให้เป็นไปตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา และมีเนื้อหาตรงกับความต้องการนำไปใช้ในการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ขอบเขตของการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

ขอบเขตเนื้อหา ในการวิจัยครั้งนี้ ศึกษาผลสัมฤทธิ์ในการนำความรู้ไปใช้ในการปฏิบัติงานของนิสิต หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา โดยใช้เกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้และมาตรฐานผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทยเป็นกรอบในการวัดผลสัมฤทธิ์ ใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการสร้างคุณธรรมจริยธรรม ด้านการปรับปรุงการทำงาน ด้านการพัฒนาความรู้และสติปัญญา ด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้านการใช้ทักษะการวิเคราะห์ การสื่อสารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

ขอบเขตโดยพื้นที่ ศึกษาเฉพาะนิสิตหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา รุ่นที่ 1 พ.ศ. 2548 และรุ่นที่ 2 พ.ศ. 2549 ที่จบการศึกษา ไปแล้ว จำนวนรวม 233 คน

ขอบเขตระยะเวลา การวิจัยครั้งนี้ ทำการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 30 มกราคม - 10 เมษายน 2553 รวมระยะเวลา 4 เดือน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ เพื่อทราบระดับของผลสัมฤทธิ์การจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรและนำไปใช้ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามเกณฑ์มาตรฐานและสอดคล้องกับความต้องการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นเจ้าของทุนการศึกษา รวมถึงนำไปใช้ในการปรับปรุงการดำเนินการในโครงการความร่วมมือในรูปแบบอื่นๆ ให้เกิดความคุ้มค่าและประโยชน์สูงสุด

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

นิสิต หมายถึง ผู้ที่ศึกษาในหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ รุ่นที่ 1 และรุ่นที่ 2

หลักสูตร หมายถึง หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2548 คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

คณะฯ หมายถึง คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

มหาวิทยาลัยฯ หมายถึง มหาวิทยาลัยบูรพา

มาตรฐานการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ หมายถึง ข้อกำหนดเฉพาะซึ่งเป็นผลที่มุ่งหวังให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและพัฒนาขึ้นในตนเองจากประสบการณ์ที่ได้รับระหว่างการศึกษา อย่างน้อย 5 ด้าน ได้แก่

(1) **ด้านคุณธรรม จริยธรรม (Ethics and Moral)** หมายถึง การพัฒนานิสัยในการประพฤติอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม และด้านความรับผิดชอบทั้งในส่วนตนและส่วนรวม ความสามารถในการปรับวิถีชีวิตในความขัดแย้งทางค่านิยม การพัฒนานิสัยและการปฏิบัติตนตามศีลธรรม ทั้งในเรื่องส่วนตัวและสังคม

(2) **ด้านความรู้ (Knowledge)** หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจ การนึกคิดและการนำเสนอข้อมูล การวิเคราะห์และจำแนกข้อเท็จจริงในหลักการ ทฤษฎี ตลอดจนกระบวนการต่างๆ และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้

(3) **ด้านทักษะทางปัญญา (Cognitive Skills)** หมายถึง ความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์และใช้ความรู้ ความเข้าใจในแนวคิด หลักการ ทฤษฎี และกระบวนการต่างๆ ในการวิเคราะห์และการแก้ปัญหา เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ใหม่ๆ ที่ไม่ได้คาดคิดมาก่อน

(4) **ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ (Interpersonal Skills and Responsibility)** หมายถึง ความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม การแสดงถึงภาวะผู้นำ ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ความสามารถในการวางแผนและรับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนเอง

(5) **ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Numerical Analysis, Communication and Information Technology Skills)** หมายถึง ความสามารถในการวิเคราะห์เชิงตัวเลข ความสามารถในการใช้เทคนิคทางคณิตศาสตร์และสถิติความสามารถในการสื่อสารทั้งการพูด การเขียน และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

ผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตร หมายถึง ผลที่เกิดจากการที่นิสิตสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและพัฒนาการทำงานของตนเอง โดยนำเอาความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการศึกษาในหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพาไปปรับใช้โดยวัดจากเกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ 5 ด้าน ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ

เกณฑ์มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ

Thai Qualifications framework for Higher Education: TQF: HED

สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา ได้ดำเนินการโครงการจัดทำกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย (Thai Qualification Framework for Higher Education: TQF: HED) เพื่อเป็นเครื่องมือในการนำนโยบายที่ปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติเกี่ยวกับมาตรฐานการศึกษาของชาติในส่วนของมาตรฐานการอุดมศึกษาไปสู่การปฏิบัติในสถาบัน

อุดมศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษามุ่งเน้นเป้าหมายการจัดการศึกษาที่ผลการเรียนรู้ (Learning Outcomes) ของนักศึกษา ซึ่งเป็นการประกันคุณภาพบัณฑิตที่ได้รับคุณวุฒิแต่ละคุณวุฒิและสื่อสารให้สังคม ชุมชน รวมทั้งสถาบันอุดมศึกษาทั้งในและต่างประเทศเข้าใจได้ตรงกันและเชื่อมั่นถึงผลการเรียนรู้ที่บัณฑิตได้รับการพัฒนามีมาตรฐานที่สามารถเทียบเคียงกันได้กับสถาบันอุดมศึกษาที่ดีทั้งในและต่างประเทศ

ความหมายกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ

หมายถึง กรอบที่แสดงระบบคุณวุฒิการศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศ ซึ่งประกอบด้วย ระดับคุณวุฒิ การแบ่งสาขา ความเชื่อมโยงระหว่างคุณวุฒิระดับหนึ่งไปสู่ระดับที่สูงขึ้น มาตรฐานของผลการเรียนรู้ของแต่ละระดับคุณวุฒิซึ่งเพิ่มสูงขึ้นตามระดับของคุณวุฒิ ลักษณะของหลักสูตรในแต่ละระดับคุณวุฒิ ปริมาณการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเวลาที่ต้องใช้ การเทียบโอกาสให้เทียบโอนผลการเรียนรู้จากประสบการณ์ ซึ่งเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมทั้งระบบและกลไกที่ให้ความมั่นใจในประสิทธิผลการดำเนินงานตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติของสถาบันอุดมศึกษาว่าสามารถผลิตบัณฑิตให้บรรลุคุณภาพตามมาตรฐานผลการเรียนรู้

วัตถุประสงค์ การกำหนดกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย

สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ สำคัญ ดังนี้

1. เพื่อเป็นกลไกหรือเครื่องมือในการนำแนวนโยบายการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เกี่ยวกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ และมาตรฐานการอุดมศึกษาไปสู่การปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ด้วยการนำไปเป็นหลักในการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผลการเรียนรู้ของนักศึกษา

2. เพื่อกำหนดเป้าหมายในการผลิตบัณฑิตให้ชัดเจนโดยกำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้ของบัณฑิตที่คาดหวังในแต่ละคุณวุฒิ/ปริญญาของสาขา/สาขาวิชาต่างๆ และเพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญในสาขา/สาขาวิชาได้ใช้เป็นหลัก และเป็นแนวทางในการวางแผนปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการจัดการศึกษา เช่น การพัฒนาหลักสูตร การปรับเปลี่ยนกลวิธีการสอน วิธีการเรียนรู้ ตลอดจนกระบวนการวัดและการประเมินผลนักศึกษา

3. เพื่อเชื่อมโยงระดับต่างๆ ของคุณวุฒิในระดับอุดมศึกษาให้เป็นระบบ เพื่อบุคคลจะได้มีโอกาสเพิ่มพูนความรู้ได้อย่างต่อเนื่องและหลากหลายตามหลักการศึกษาตลอดชีวิต มีความชัดเจนและโปร่งใส สามารถเทียบเคียงกับมาตรฐานคุณวุฒิในระดับต่างๆ กับนานาชาติประเทศได้

4. เพื่อช่วยให้เกิดวัฒนธรรมคุณภาพในการสถาบันอุดมศึกษาและเป็นกลไกการประกันคุณภาพภายในของสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่ง และใช้เป็นกรอบอ้างอิงสำหรับผู้ประเมินของการประกันคุณภาพภายนอกเกี่ยวกับคุณภาพบัณฑิต และการจัดการเรียนการสอน

5. เพื่อเป็นกรอบของการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในการสร้างความเข้าใจและความมั่นใจในผู้ที่เกี่ยวข้อง อาทิ นักศึกษา ผู้ปกครอง ผู้ประกอบการ ชุมชน สังคมและสถาบันอื่นๆ ทั้งในและต่างประเทศเกี่ยวกับความหมายของคุณวุฒิ คุณธรรม จริยธรรม ความรู้ ความสามารถ ทักษะ และสมรรถนะในการทำงาน รวมทั้งคุณลักษณะอื่นๆ ที่คาดว่าจะบัณฑิตจะพึงมี

6. เพื่อประโยชน์ในการเทียบเคียงมาตรฐานคุณวุฒิระหว่างสถาบันอุดมศึกษา ทั้งในและต่างประเทศในการย้ายโอนนักศึกษาระหว่างสถาบันอุดมศึกษา การลงทะเบียนข้ามสถาบัน และการรับรองคุณวุฒิผู้สำเร็จการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ

7. เพื่อให้มีการกำกับดูแลคุณภาพการผลิตบัณฑิตกันเองของแต่ละสาขา/สาขาวิชา

8. เพื่อนำไปสู่การลดขั้นตอน/ระเบียบ (Deregulation) การดำเนินการให้กับสถาบันอุดมศึกษาที่มีความเข้มแข็ง

มาตรฐานการเรียนรู้และมาตรฐานผลการเรียนรู้ ระดับอุดมศึกษา

ในการดำเนินการตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา คณะกรรมการอุดมศึกษาได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้และมาตรฐานผลการเรียนรู้ ในระดับอุดมศึกษาเพื่อใช้กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังให้บัณฑิตมีอย่างน้อย 5 ด้าน ดังนี้

(1) **ด้านคุณธรรม จริยธรรม (Ethics and Moral)** หมายถึง การพัฒนานิสัยในการประพฤติอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม และทั้งความรับผิดชอบ ทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม ความสามารถในการปรับวิถีชีวิตในความขัดแย้ง ทางค่านิยม การพัฒนานิสัยและการปฏิบัติตนตามศีลธรรม ทั้งในเรื่องส่วนตัว และสังคม

(2) **ด้านความรู้ (Knowledge)** หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจ การนึกคิดและการนำเสนอข้อมูล การวิเคราะห์และการจำแนกข้อเท็จจริงใน หลักการ ทฤษฎี ตลอดจนกระบวนการต่างๆ และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้

(3) **ด้านทักษะทางปัญญา (Cognitive Skills)** หมายถึง ความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์และใช้ความรู้ ความเข้าใจในแนวคิด หลักการ ทฤษฎี และกระบวนการต่างๆ ในการวิเคราะห์และการแก้ปัญหา เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ใหม่ๆ ที่ไม่ได้คาดคิดมาก่อน

(4) **ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ (Interpersonal Skills and Responsibility)** หมายถึง ความสามารถในการทำงานเป็นกลุ่ม การแสดงถึงภาวะผู้นำ ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ความสามารถในการวางแผนและรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง

(5) **ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (Numerical Analysis, Communication and Information Technology Skills)** หมายถึง ความสามารถในการวิเคราะห์เชิงตัวเลข ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีทางคณิตศาสตร์และสถิติ ความสามารถในการสื่อสารทางการพูด การเขียน และ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

นอกจากผลการเรียนรู้ทั้ง 5 ด้านนี้ บางสาขาวิชาต้องการทักษะทางกายภาพสูง เช่น การเดินร่ำ ดนตรี การวาดภาพ การแกะสลัก พลศึกษา การแพทย์ และวิทยาศาสตร์การแพทย์ จึงต้องเพิ่มพูนความรู้ทางด้านทักษะพิสัย (Domain of Psychomotor Skill)

มาตรฐานผลการเรียนรู้ คือ ข้อกำหนดเฉพาะที่ซึ่งเป็นผลที่มุ่งหวังให้ผู้เรียนพัฒนาขึ้นจากการเรียนรู้ทั้ง 5 ด้านที่ได้รับการพัฒนาระหว่างการศึกษาจากการเรียนและการเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่สถาบันอุดมศึกษาจัดให้ทั้งในและนอกหลักสูตรและแสดงออกถึงความรู้ความเข้าใจและความสามารถจากการเรียนรู้เหล่านั้นได้อย่างเป็นที่เชื่อถือได้เมื่อเรียนจบในรายวิชาหรือหลักสูตรนั้นแล้ว

มาตรฐานผลการเรียนรู้ซึ่งมีอยู่ 5 ด้าน ดังกล่าวข้างต้น เป็นมาตรฐานผลการเรียนรู้ของบัณฑิตทุกคน ทุกระดับคุณวุฒิ โดยแต่ละด้านจะมีความสลับซับซ้อนเพิ่มขึ้น เมื่อระดับคุณวุฒิสูงขึ้น ทักษะและความรู้จะเป็นการสะสมจากระดับคุณวุฒิที่ต่ำกว่าสู่ระดับที่สูงขึ้น เมื่อระดับคุณวุฒิสูงขึ้น ดังนั้น มาตรฐานผลการเรียนรู้ระดับคุณวุฒิใดคุณวุฒิหนึ่งจะรวมมาตรฐานการเรียนรู้ในสาขา/สาขาวิชาเดียวกันของระดับคุณวุฒิที่ต่ำกว่าด้วย

มาตรฐานการเรียนรู้ด้านคุณธรรม จริยธรรม ใช้กับนักศึกษาทุกคน แม้ว่าบางสาขา/ สาขาวิชานักศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาเป็นการเฉพาะ เช่น จรรยาบรรณของแพทย์ นักบัญชี และนักกฎหมาย เป็นต้น

มาตรฐานผลการเรียนรู้ด้านความรู้ และด้านทักษะทางปัญญา จะเกี่ยวข้องโดยตรงกับสาขา/ สาขาวิชาที่เรียน ซึ่งต้องระบุนรายละเอียดของความรู้และทักษะของสาขา/ สาขาวิชาที่เหมาะสมกับระดับคุณวุฒิไว้ในรายละเอียดของหลักสูตร และรายละเอียดของรายวิชา

มาตรฐานผลการเรียนรู้ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ มุ่งหวังให้นักศึกษาทุกคนไม่ว่าจะเป็นระดับคุณวุฒิและสาขา/สาขาวิชาใด ต้องบรรลุมาตรฐานด้านการเรียนรู้ด้านเหล่านี้

มาตรฐานผลการเรียนรู้ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ มุ่งหวังให้นักศึกษาทุกคนไม่ว่าจะเป็นระดับคุณวุฒิสถาษา/ สาขาวิชาใด ต้องบรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ด้านนี้ แต่สำหรับนักศึกษาที่เรียนในสาขา/ สาขาวิชาที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับมาตรฐานผลการเรียนรู้ด้านความรู้และด้านทักษะทางปัญญาเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารสนเทศ

มาตรฐานผลการเรียนรู้แต่ละด้านของแต่ละระดับคุณวุฒิปริญญาตรี

มาตรฐานผลการเรียนรู้แต่ละด้านคุณวุฒิระดับปริญญาตรี อย่างน้อยต้องเป็น ดังนี้

(1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม

สามารถจัดการปัญหาทางคุณธรรม จริยธรรม และวิชาชีพโดยใช้ดุลยพินิจทางค่านิยม ความรู้สึกของผู้อื่น ค่านิยมพื้นฐาน และจรรยาบรรณวิชาชีพ แสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางด้านคุณธรรมและจริยธรรม อาทิ มีวินัย มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริต เสียสละ เป็นแบบอย่างที่ดี เข้าใจผู้อื่น และเข้าใจโลก เป็นต้น

(2) ด้านความรู้

มีองค์ความรู้ในสาขาวิชาอย่างกว้างขวางและเป็นระบบ ตระหนัก รู้หลักการและทฤษฎีในองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง สำหรับหลักสูตรวิชาชีพ มีความเข้าใจเกี่ยวกับความก้าวหน้าของความรู้เฉพาะด้านในสาขาวิชา และตระหนักถึงการวิจัยในปัจจุบันที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาและการต่อยอดองค์ความรู้ ส่วนหลักสูตรวิชาชีพที่เน้นการปฏิบัติ จะต้องตระหนักในธรรมเนียมปฏิบัติ กฎระเบียบ ข้อบังคับ ที่เปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์

(3) ด้านทักษะทางปัญญา

สามารถค้นหาข้อเท็จจริง ทำความเข้าใจและสามารถประเมินข้อมูลแนวคิดและหลักฐานใหม่ๆ จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย และใช้ข้อมูลที่ได้ในการแก้ไขปัญหาและงานอื่นๆ ด้วยตนเอง สามารถศึกษาปัญหาที่ค่อนข้างซับซ้อนและเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขได้อย่างสร้างสรรค์โดยคำนึงถึงความรู้ทางภาคทฤษฎี ประสบการณ์ทางภาคปฏิบัติ และผลกระทบจากการตัดสินใจ

สามารถใช้ทักษะและความเข้าใจอันถ่องแท้ในเนื้อหาสาระทางวิชาการและวิชาชีพ สำหรับหลักสูตรวิชาชีพ นักศึกษาสามารถใช้วิธีการปฏิบัติงานประจำ และหาแนวทางใหม่ในการแก้ไขปัญหาได้อย่างเหมาะสม

(4) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ

มีส่วนช่วยและเอื้อต่อการแก้ปัญหาในกลุ่มได้อย่างสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะเป็นผู้นำหรือสมาชิกของกลุ่ม สามารถแสดงออกซึ่งภาวะผู้นำในสถานการณ์ที่ไม่ชัดเจนและต้องใช้นวัตกรรมใหม่ๆ ในการแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มในการวิเคราะห์ปัญหาได้อย่างเหมาะสมบนพื้นฐานของตนเองและของกลุ่ม รับผิดชอบในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง รวมทั้งพัฒนาตนเองและอาชีพ

(5) ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

สามารถศึกษาและทำความเข้าใจในประเด็นปัญหา สามารถเลือกและประยุกต์ใช้เทคนิคทางสถิติหรือคณิตศาสตร์ที่เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสมในการศึกษาค้นคว้าและเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประมวลผล แปลความหมาย และนำเสนอข้อมูลสารสนเทศอย่างสม่าเสมอ สามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในการพูด การเขียน สามารถเลือกใช้รูปแบบของการนำเสนอที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มบุคคลที่แตกต่างกันได้

ความรู้ความสามารถและคุณลักษณะของบัณฑิตที่พึงประสงค์ ระดับคุณวุฒิปริญญา

ผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี โดยทั่วไปจะมีความรู้ความสามารถอย่างน้อยต่อไปนี้

1. ความรู้ที่ครอบคลุม สอดคล้อง และเป็นระบบในสาขา/ สาขาวิชาที่ศึกษา ตลอดถึงความเข้าใจในทฤษฎีและหลักการที่เกี่ยวข้อง
2. ความสามารถที่จะตรวจสอบปัญหาที่ซับซ้อนและพัฒนาแนวทางในการแก้ปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์จากความเข้าใจที่ลึกซึ้งของตนเองและความรู้จากสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยอาศัยคำแนะนำแต่เพียงเล็กน้อย

3. ความสามารถในการค้นหา การใช้เทคนิคทางคณิตศาสตร์และสถิติที่เหมาะสมในการวิเคราะห์ และแก้ปัญหาที่ซับซ้อน ตลอดจนการเลือกใช้กลไกที่เหมาะสมในการสื่อสารผลการวิเคราะห์ต่อผู้รับข้อมูลข่าวสารกลุ่มต่างๆ

4. ในกรณีของหลักสูตรวิชาชีพ สิ่งสำคัญคือ ความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพในวิชาชีพนั้นๆ

5. ในกรณีของหลักสูตรวิชาการที่ไม่มุ่งเน้นการปฏิบัติในวิชาชีพ สิ่งสำคัญคือ ความรู้ความเข้าใจ อย่างลึกซึ้งในผลงานวิจัยต่างๆ ในสาขา/ สาขาวิชานั้น ความสามารถในการแปลความหมาย การวิเคราะห์ และประเมินความสำคัญของการวิจัยในการขยายองค์ความรู้ในสาขา/ สาขาวิชา

คุณลักษณะของบัณฑิตระดับคุณวุฒิปริญญาที่พึงประสงค์

1. มีความคิดริเริ่มในการแก้ไขปัญหา และข้อโต้แย้งในสถานการณ์ส่วนบุคคลและของกลุ่ม โดยการแสดงออกซึ่งภาวะผู้นำในการแสวงหาทางเลือกใหม่ที่เหมาะสมไปปฏิบัติได้

2. สามารถประยุกต์ความเข้าใจอันถ่องแท้ในทฤษฎีและระเบียบวิธีการศึกษาค้นคว้าในสาขาวิชาของตนเพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหาและข้อโต้แย้งในสถานการณ์อื่นๆ

3. สามารถพิจารณาแสวงหาและเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาทางวิชาการหรือวิชาชีพ โดยยอมรับข้อจำกัดของธรรมชาติของความรู้ในสาขาวิชาของตน

4. มีส่วนร่วมในการติดตามพัฒนาการในศาสตร์ของตนให้ทันสมัย และเพิ่มพูนความรู้และความเข้าใจของตนอยู่เสมอ

5. มีจริยธรรมและความรับผิดชอบสูงทั้งในบริบทในทางวิชาการ ในวิชาชีพและชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาเรื่อง ผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ตามมาตรฐานการเรียนรู้และผลการเรียนรู้ของกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา เป็นการวิจัยเชิงผสมระหว่าง เชิงปริมาณ (quantitative research) กับเชิงคุณภาพ (qualitative research) และผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางในการดำเนินการศึกษาซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

นิสิตที่ศึกษาในหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา รุ่นที่ 1 และรุ่นที่ 2 จำนวน 233 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (questionnaires) ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิดจากทฤษฎี เอกสารต่างๆ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบบสอบถาม 1 ชุด คือแบบสอบถามสำหรับนิสิตหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ตำแหน่ง อายุการปฏิบัติงาน ประเภทของหน่วยงาน จำนวน 5 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบให้เลือกตอบ

ตอนที่ 2 แบบวัดระดับผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตร รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น โดยวัดจากระดับการนำความรู้ไปใช้ในการทำงานของนิสิต จำนวน 7 ด้าน มีจำนวนคำถามรวมทุกด้าน 47 ข้อ ได้แก่ ด้านการสร้างคุณธรรมจริยธรรม จำนวน 6 ข้อ ด้านการปรับปรุงการทำงาน จำนวน 6 ข้อ ด้านการพัฒนาความรู้และสติปัญญา จำนวน 5 ข้อ ด้านการ

สร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล จำนวน 7 ข้อ ด้านการใช้ทักษะการวิเคราะห์ และการสื่อสาร จำนวน 5 ข้อ และด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน 7 ข้อ มีลักษณะเป็นแบบให้เลือกตอบ มีมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเนื้อหา รายวิชาที่นิสิตสามารถนำไปปรับใช้กับการทำงาน มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด

วิธีการสร้างเครื่องมือ

การสร้างแบบสอบถามเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ มีรายละเอียด ดังนี้ ศึกษาตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการสร้างแบบสอบถาม สร้างแบบสอบถามขึ้นตามกรอบข้อมูลที่ต้องการศึกษา โดยใช้คำจำกัดความหรือนิยามปฏิบัติการตามตัวแปรที่กำหนดไว้เป็นหลักในการสร้างคำถามต่างๆ ให้ครอบคลุมตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด เพื่อให้แบบสอบถามสามารถวัดได้ในสิ่งที่ต้องการจะวัด (validity) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้น พร้อมทั้งคำจำกัดความหรือนิยามปฏิบัติการของตัวแปรเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อพิจารณาตรวจสอบว่านิยามและแบบสอบถามที่สร้างขึ้นนี้มีความชัดเจนถูกต้องหรือไม่ รวมทั้งการพิจารณาสำนวนภาษาที่ใช้ในข้อความว่า สอดคล้องกับลักษณะที่ต้องการจะวัดหรือไม่ เพื่อให้เครื่องมือมีความตรงในเนื้อหา (content validity) ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น ก่อนนำไปทดลองใช้ (try-out) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดสอบความเที่ยง (reliability) ในภาคสนามกับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มประชากรของการศึกษาที่มีใช้กลุ่มตัวอย่างจริงของการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 30 คน แล้วนำมาคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงเท่ากับ .93 แก้ไขแบบสอบถามโดยการปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิอีกครั้ง จากนั้นจึงดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยพร้อมกับแบบสอบถามชุดที่ 1 สำหรับนิสิตรุ่นที่ 1 ที่สำเร็จการศึกษาไปแล้ว จำนวน 168 ชุด โดยส่งทางไปรษณีย์ตามที่อยู่ที นิสิตให้ไว้ในทำเนียบบัณฑิตปี 2552 และเก็บด้วยตนเอง สำหรับนิสิตรุ่นที่ 2 ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนสุดท้าย จำนวน 65 ชุด ในวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553 ตรวจสอบความครบถ้วนและความถูกต้องของข้อมูลในแบบสอบถาม นำแบบสอบถาม มาแปลข้อมูลที่ได้เป็นรหัสพร้อมบันทึกข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์

เชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) จะทำการสัมภาษณ์นิสิต เพื่อรวบรวมข้อมูลมาใช้ในการอ้างอิง และอธิบายประเด็นการศึกษา โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์จากผู้ที่สามารถให้ข้อมูลหลัก (key – informants) โดยแบ่งตัวแทนออกเป็น 5 กลุ่ม ตามสถานะการดำรงตำแหน่งในปัจจุบัน ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มสมาชิกสภาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มข้าราชการ กลุ่มพนักงานจ้างและลูกจ้างองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และกลุ่มข้าราชการสังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น

การสัมภาษณ์นี้จะเอาข้อมูลที่ได้มาใช้ในการพรรณนาเพื่อเสริมตารางและอธิบายเพิ่มเติม ดังนั้นแนวการสัมภาษณ์จึงเป็นไปตามผลการวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูล

เชิงปริมาณ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จสมบูรณ์แล้ว ก็จะนำข้อมูลดังกล่าวมาจัดระเบียบหรือกลุ่มข้อมูลและสร้างคู่มือลงรหัส จากนั้นก็นำแบบสัมภาษณ์มาให้คะแนนข้อความซึ่งจะยึดเนื้อความของข้อความเป็นหลัก ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

4.51 – 5.00	หมายถึง	ผลสัมฤทธิ์อยู่ในระดับมากที่สุด
3.51 – 4.50	หมายถึง	ผลสัมฤทธิ์อยู่ในระดับมาก
2.51 – 3.50	หมายถึง	ผลสัมฤทธิ์อยู่ในระดับปานกลาง
1.51 – 2.50	หมายถึง	ผลสัมฤทธิ์อยู่ในระดับน้อย
1.00 – 1.50	หมายถึง	ผลสัมฤทธิ์อยู่ในระดับน้อยที่สุด

จากนั้นนำข้อมูลไปวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ทางสังคมศาสตร์และใช้สถิติในการวิเคราะห์ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (descriptive analysis) เพื่อเป็นการอธิบายข้อมูลทั่วไปและระดับผลสัมฤทธิ์ในการนำความรู้ไปใช้ในการทำงานของนิสิต สถิติที่ใช้ คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
2. การนำเสนอข้อมูลจะใช้ตาราง และการพรรณนาข้อมูล

เชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลที่ดำเนินการควบคู่ไปกับการเก็บข้อมูลตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้าย ในการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้หลักการตีความ (interpretative analysis) โดยมีขั้นตอนที่สำคัญดังนี้ การถอดเทปข้อมูลการสัมภาษณ์แล้วเขียนสรุป การจัดหมวดหมู่ของข้อมูลตามประเด็นในวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เชื่อมโยงระหว่างในเชิงเหตุและผลตามวัตถุประสงค์การศึกษาโดยการวิเคราะห์ทางเลือกนโยบายในการปรับปรุงหลักสูตรและการเรียนการสอนในหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตสาขาการปกครองท้องถิ่น ของคณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ผลการศึกษา เป็นผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามจำนวน 233 ชุด ได้ดังนี้ นิสิตที่ให้ข้อมูลตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 54.5 ส่วนใหญ่มีช่วงอายุอยู่ระหว่าง 31-40 ปี คิดเป็นร้อยละ 43.5 ส่วนใหญ่ทำงานในตำแหน่งงานข้าราชการ คิดเป็นร้อยละ 34.5 มีอายุการทำงาน 5-9 ปี มากที่สุด ร้อยละ 50.5 และส่วนใหญ่งานอยู่ในหน่วยงานเทศบาล คิดเป็นร้อยละ 53.7

ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ในการนำความรู้ไปใช้ในการทำงานของนิสิตหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาการปกครองท้องถิ่น พบว่า นิสิตมีผลสัมฤทธิ์ในการนำความรู้ไปใช้ในการทำงาน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.96$) และเมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ประเด็น คือ ด้านการสร้างคุณธรรมจริยธรรม ($\bar{X} = 4.23$) และอยู่ในระดับมาก 5 ประเด็น ซึ่งสามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ประเด็นด้านที่ 2 ด้านการปรับปรุงการทำงาน ($\bar{X} = 4.04$) ประเด็นด้านที่ 4 ด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ($\bar{X} = 4.02$) ประเด็นด้านที่ 5 ด้านการใช้ทักษะการวิเคราะห์ การสื่อสาร ($\bar{X} = 3.83$) ประเด็นด้านที่ 3 ด้านการพัฒนาความรู้และสติปัญญา ($\bar{X} = 3.82$) และ ประเด็นด้านที่ 6 ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ($\bar{X} = 3.80$) ตามลำดับ

อภิปรายผลการศึกษา

ในการวิเคราะห์ถึงองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ผู้วิจัยจะอภิปรายเปรียบเทียบระหว่างข้อค้นพบที่และองค์ความรู้เดิมที่มีผู้ศึกษาไว้แล้วดังนี้

ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาโดยรวม พบว่า นิสิตมีผลสัมฤทธิ์ในการนำความรู้ไปใช้ในการทำงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาในรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ประเด็น คือ ด้านการสร้างคุณธรรมจริยธรรม และอยู่ในระดับมาก 5 ประเด็น ซึ่งสามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ประเด็นด้านที่ 2 ด้านการปรับปรุงการทำงาน ประเด็นด้านที่ 4 ด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ประเด็นด้านที่ 5 ด้านการใช้ทักษะการ

วิเคราะห์ การสื่อสารประเด็นด้านที่ 3 ด้านการพัฒนาความรู้และสติปัญญา และประเด็นด้านที่ 6 ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ตามลำดับ ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยอีก 3 เรื่อง คือ 1. ผลงานวิจัยของ ปิยนุช คนฉลาด⁶ ได้ศึกษาการติดตามผลการปฏิบัติงานของบัณฑิตศึกษาศาสตร์ระดับปริญญาตรี ปีการศึกษา 2539 ซึ่งพบว่า ความคิดเห็นของบัณฑิตสาขาวิชาสังคมศาสตร์ ทั้งเพศชายและเพศหญิงในด้านประโยชน์การนำไปใช้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากส่วนด้านอื่นๆ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง และความคิดเห็นของบัณฑิตสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ใน 4 ด้าน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นบัณฑิตสาขาวิชาสังคมศาสตร์เห็นว่าด้านประโยชน์การนำไปใช้มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 2. ผลงานวิจัยของ สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับปริญญาตรี⁷ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษาจากสถาบันราชภัฏ ปีการศึกษา 2539 - 2540 ซึ่งพบว่า คุณลักษณะของ ผู้สำเร็จการศึกษา บัณฑิตจากมหาวิทยาลัยราชภัฏคิดว่าตนเองมีคุณลักษณะที่น่าพึงพอใจ 5 ลำดับแรก คือ ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ความ ยึดมั่นและปฏิบัติตามคุณธรรม ศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ความซื่อสัตย์ ความรักในเพื่อนมนุษย์และสิ่งแวดล้อม และความเป็น ประชาธิปไตย ตามลำดับ 3. ผลงานวิจัยของ กองแผนงาน มหาวิทยาลัย ศิลปากร⁸ ได้ทำการสำรวจภาวะการณ์หางานทำของบัณฑิตจากคณะต่างๆ ของมหาวิทยาลัยศิลปากร ในปีการศึกษา 2542 ซึ่งพบว่า การนำความรู้จาก สาขาที่เรียนมาประยุกต์ใช้กับหน้าที่การงานในระดับปานกลาง บัณฑิตที่มีงาน ทำแล้วส่วนใหญ่เป็นพนักงานบริษัทเอกชน รองลงมาคือทำงานในส่วนราชการ และธุรกิจส่วนตัว โดยมีอัตราเงินเดือนในช่วง 5,001 - 8,000 บาท บัณฑิตส่วนใหญ่มีความรู้สึกพอใจในงานที่ทำ ส่วนผู้ที่ไม่พอใจเนื่องจากรู้สึกว่าคุณค่าตอบแทน น้อยรองลงมา คือ ระบบงานไม่ดีและไม่ได้ใช้ความรู้ที่เรียนมา

⁶ ปิยนุช คนฉลาด. การติดตามผลการปฏิบัติงานของบัณฑิตศึกษาศาสตร์ระดับปริญญาตรี ปีการศึกษา 2539. 2542.

⁷ สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับปริญญาตรี. สถานภาพและคุณลักษณะของผู้สำเร็จการศึกษา ปีการศึกษา 2539 - 2540. 2541.

⁸ กองแผนงาน มหาวิทยาลัยศิลปากร. การสำรวจภาวะการณ์หางานทำของบัณฑิตจากคณะต่างๆ ของมหาวิทยาลัยศิลปากร ในปีการศึกษา 2542. 2542.

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

ด้านการสร้างคุณธรรมจริยธรรม นิสิต มีผลสัมฤทธิ์ในการนำความรู้ไปใช้งาน ในประเด็นเรื่องความเคารพและปฏิบัติตามกฎระเบียบและกฎเกณฑ์ขององค์กรและสังคมน้อยที่สุด รองลงมาคือ ความกล้ารับผิดชอบ การตัดสินใจ และกล้าที่จะทำงานสาธารณะ ด้านการปรับปรุงการทำงาน นิสิตมีผลสัมฤทธิ์ในการนำความรู้ไปใช้งาน ในประเด็นเรื่องการมองเห็นและเข้าใจกระบวนการทำงานของหน่วยงานได้ทั้งระบบน้อยที่สุด รองลงมาคือ ความสามารถสร้างสรรค์การทำงานใหม่ๆ และมีประโยชน์ต่อองค์กร ด้านการพัฒนาความรู้และสติปัญญา นิสิตมีผลสัมฤทธิ์ในการนำความรู้ไปใช้งาน ในประเด็นเรื่องการวิเคราะห์ปัญหาการเมืองการปกครองทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นได้อย่างเป็นระบบน้อยที่สุด รองลงมาคือ วิเคราะห์ปัญหาอุปสรรค และโอกาสของการทำงานในองค์กร ด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลนิสิตมีผลสัมฤทธิ์ในการนำความรู้ไปใช้งาน ในประเด็นเรื่องเข้าใจ ยอมรับความแตกต่างของผู้อื่นได้น้อยที่สุด รองลงมาคือ ความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี ด้านการใช้ทักษะการวิเคราะห์ การสื่อสาร นิสิตมีผลสัมฤทธิ์ในการนำความรู้ไปใช้งาน ในประเด็นเรื่องกล้าที่จะใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารได้บ้างน้อยที่สุด รองลงมาคือ วิเคราะห์ข้อมูลหรือสถานการณ์ต่างๆ และอธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจได้ ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ นิสิตมีผลสัมฤทธิ์ในการนำความรู้ไปใช้งาน ในประเด็นเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมาช่วยในการตัดสินใจน้อยที่สุด รองลงมาคือ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการวางแผนการทำงาน

บรรณานุกรม

กองแผนงาน มหาวิทยาลัยศิลปากร. การสำรวจภาวะการณ์งานทำของบัณฑิต จากคณะต่างๆ ของมหาวิทยาลัยศิลปากร ในปีการศึกษา 2542. นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2542.

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. การติดตามคุณภาพบัณฑิตรุ่นปีการศึกษา 2546. ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, 2546.

ปิยนุช คนฉลาด. การติดตามผลการปฏิบัติงานของบัณฑิตศึกษาศาสตร์ระดับปริญญาตรี ปีการศึกษา 2539. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา, 2542.

ภาควิชารัฐศาสตร์. คู่มือหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น หลักสูตรใหม่ พ.ศ. 2548. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา, 2548.

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษา ภายในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, 2552.

สำนักงานสภาพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา. สถานภาพและคุณลักษณะผู้สำเร็จการศึกษา ปีการศึกษา 2539 - 2540. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ, 2541.

Good, Carter. *Victor' Dictionary of Education*. New York: McGraw Hill, 1973.